

vidimo, da »nijedan ispitivač tih Vrazovih pogleda ne može odreći ovom graditelju iskren zanos za jedan veliki jugoslovenski ideal i savršeno pošteno postavljanje u traženju puta na kome treba taj ideal ostvariti.«

Jakša Ravlić

ATTI E MEMORIE DELLA SOCIETÀ ISTRIANA DI ARCHEOLOGIA E STORIA PATRIA, VOL. II DELLA NUOVA SER. (LIV DELLA RACCOLTA), VENEZIA 1952.

Prema staroj praksi italianità daje Istri vječan pečat i u ovom svesku. Sila ustrajnosti podržava u toj iluziji i suradnike ovoga sveska. Pregledajmo redom sav sadržaj.

Giovanni de Vergottini, *Momenti e figure della storia istriana nell' età comunale* (5—47). Pisac je ovdje nastavio rad, kojim se bavi odavna* i iznosi glavne momente u politici primorskih gradova (od Trsta do Pule) u XII.—XIV. st. za razvitak njihovih samouprava i za samoodržanje od feudalnih gospodara na kopnenoj strani i od Venecije na zapadu, te slike (»figure«) o pojedinim lokalnim prvacima u toj borbi za gradsku autonomiju ili diktaturu, za smanjenje ili proširenje feudalnih prava svjetovne i duhovne gospode te za samostalni život gradova protiv mletačkih težnja. Sve je, dakako, začinjeno rodoljubljem iredentističke sadašnjosti, premda se inače iznose rječiti dokazi o općoj nesklonosti i trajnoj otpornosti svakoga pojedinog grada protiv presizanja i gospodstva Venecije, a ni među malobrojnim prvacima nema nijednoga, koji se ne bori za samostalnost i obranu od mletačkih pretenzija. O Slavenima, opet »dakako«, ni riječi, kao da ih nema u gradovima. Nema spomena ni o onom hrvatskom građaninu Pule, koji je 1150 prvi potpisnik zakletve vjernosti, dakle predstavnik grada, kad je Pula bila oružjem prisiljena priznati prevlast Venecije na moru (»Petrus Slavus, cum Arpo filio suo, Polisanus«).

Federico Seneca, *La origini della Marca Friulana* (48—74). Područje Padske nizine i Podunavlja u VIII. i IX. st. nije još dobro proučeno. Čini se, da je Roberto Cessi (L'occupazione longobarda e franca dell' Istria nei secoli VIII e IX, Atti del R. Istituto Veneto 1940—41) dao povod, da Seneca, na temelju izvora i literature (izuzevši našu: Račkoga, Šišića, Hauptmanna i Kosa!) produbi i proširi istraživanje o ulozi Furlanske vojvodine u spomenutom području prije i poslije g. 800, pa dolazi do ovih zaključaka: 1) da je Istra bila u vlasti Bizanta samo jedamput, i to po prilici do 770, pa je zatim preuzeše Franci izravno od Langobarda, 2) da je Furlanska vojvodina, osnovana od Langobarda, postojala neprekidno i pod Francima, a njoj je bila pridružena i Istra, i 3) da je Furlanska vojvodina pretvorena u Furlansku marku tek poslije rasapa Franačkog carstva, valjda za Ludovika II., da brani ovaj poluotok od susjeda na istoku, a Istra je onda, kao dio istočno-franačke (njemačke) države, nastavila život odijeljeno od Furlanije. Pojava Lju-

* Lineamenti storici della costituzione politica dell' Istria durante ili Medio Evo, I. dio u Atti e Memorie 1924, II. dio ib. 1925, III. dio (davno napisan, ali još uvijek) u rukopisu; Costituzione provinciale dell' Istria durante il tardo Medio Evo, Atti e Memorie 1926; Caratteri e limiti della storia politica dell' Istria (predavanje 1928 na kongresu Deputazione di storia patria per le Venezie u Puli), Atti e Memorie 1928 i Archivio Veneto IV/1928; Per la revisione delle liste cronologiche per l'Istria medievale, Atti e Memorie 1937; Problemi di storia della costituzione comunale, Rivista storica italiana 1942; Riflessioni sulla storia politica dell' Istria, Pagine istriane, Trst 1950.

devita Posavskoga je Seneci poznata, a kralja Tomislava i njegovu državu ni ne spominje. Ta je radnja bolja od pređašnje, koja je napisana prije 25 godina, dakle bez obzira na noviju literaturu.

Camillo De Franceschi, *Il consiglio nobile di Parenzo e i profughi di Creta* (75—115).

Svakojake bolesti i nevolje svele su broj stanovnika Poreča u XVII. st. ispod jedne stotine duša, tako da se vijeće plemića popunjavalo i nedavnim hrvatskim doseljenicima iz susjednih sela. Tako su u vijeće primljeni 1654 Mile pok. Jurja Filipina, glavar Žbandaja, 1657 Juraj Čurko, glavar (»kapetan«) Mušaleža, Jeronim Kaštrović iz Vabriga i braća Juraj i Marko Poropatić iz Presike, a kasnije i Lovro Filipić, koji je kao član vijeća vršio mnogo godina važne službe u gradu. Kad je otok Kreta 1669 pao pod Turke, došlo je u Poreč na stotine bjegunaca, Grka i Mlečana. Ove su radije uvrštavali u plemiće, ali s malo sreće, jer su s vremenom svi izumrli. Stoga su se morali primati u vijeće također drugi, iz Dalmacije i Italije, pa opet i hrvatski doseljenici iz susjednih sela, kao na pr. 1715 Mihajlo Radman pok. Jurja iz Žbandaja. Kad je s padom Venecije nestalo mletačke vlasti, bili su u vijeću među ostalima i ovi: Becić, Filipin, Gregorina i Sinčić, a 1801 su pod Austrijom još ušli u vijeće Oplanić i Zanović, no 1826 je plemstvo ograničeno na 26 osoba, među kojima su ostali Becić, Filipin, Oplanić i Sinčić s pravom, da uz prezime ističu predstavač *de* u značenju njemačkoga *von*. Broj Hrvata u vijeću bio je sigurno veći, ali De Franceschi — rodom Porečanin — navodi samo one, koje je našao u oskudnim vrelima.

Giovanni Quarantotti (prije Quarantotto), *Nicolò De Rin nel movimento risorgimentale a Trieste* (116—149).

Životopis tršćanskog odvjetnika, gradskog vijećnika i iredentističkog borca, koji se rodio u Kopru 1814 od oca Bartola i majke Kocijančić i umro u Trstu 1871. Mnogi podaci potječu iz ostavštine De Rina, koju čuva njegova kći Viktorija, supruga odvjetnika Antuna Vidacovicha u Trstu.

Giulio Cervani, *L'apporto dell' »Archeografo Triestino« agli studi storici Giuliani della fine dell'Ottocento»* (150—171).

Autoru je, čini se, bilo glavno osuditi obzirnost starijih talijanskih historičara zbog učtivosti prema našima (Carlo de Franceschi: »illustre letterato slavo Gay«, »chiarissimo Giovanni Kukuljević«, »chiarissimo scrittore dalmata abate Simone cav. Ljubić« u vezi s Istarskim razvodom) i pohvaliti žučljivost Bernarda Benussi i Luigija Morteani protiv branitelja glagoljice u Istri (Frana Volarića).

Baccio Ziliotto, *La vita e l'opera di Antonio Zara nel quadro della contro-riforma asburgica* (172—199).

Dobar prikaz života i rada biskupa Antuna Zare u Pićnu s osobitim obzirom na njegovo enciklopedijsko djelo od 600 strana, *Anatomia ingeniorum et scientiarum*, koje je štampano u Mlecima 1615. Budući da je Zarina majka rođena Barozzi, Ziliotto se uzalud muči da s Italijom poveže toga biskupa u hrvatskom kraju Istre, u koju je došao iz Graza, a po predima potječe iz Podunavlja.

Mario Mirabella Roberti, *Notiziario archeologico* (1949—1951) opisuje nekoliko rimskih i starokršćanskih iskopina u Trstu i okolici.

Manji su prilozi plačljivog sadržaja iz tršćanske »historiografije (!) risorgimenta (!)«: Giov. Quarantotti o Angelu Vivante povodom 40-godišnjice njegove knjige *Irredentismo adriatico* i o posjetu Edmonda De Amicis Trstu i Istri 1887 te

Achille Gorlato o 50-godišnjici spomenika Danteu u Puli (1901), koji je spomenik sada u »dobrovoljnom progonstvu«, »per evitare di essere profanato dallo straniero«, ali je siguran »di ritornare un giorno...«

Mnogo je vrednija Rassegna bibliografica: Ottilio Degrassi ocjenjuje Polaschekovu raspravu Pola u Real-Encyclopädijski Pauly-Wissowa, Bft (?) Sticottijev Tergeste u Inscriptiones Italiae i Scrinari-jin Tergeste u izdanjima Instituta di Studi romani i t. d., dok referat Camilla De Franceschi o knjizi La condanna dell' Italia nel trattato di pace (Rocca San Casciano, Cappelli, 1952), koju je napisao Attilio Tamaro u istom duhu kao nekada La Vénétie Julienne et la Dalmatie (1919) i Storia di Trieste (1924), zbog političke sentimentalnosti i irendentističke verbalistike ne zaslužuje ni svoje mjesto u Atti e Memorie ni blagi spomen u ovome Zborniku.

Na kraju svega priopćen je zapisnik godišnje skupštine Istarskog društva za arheologiju i domaću povijest, prve skupštine poslije rata, održane u Mlecima dne 11. svibnja 1952. Tu se oko sjedog predsjednika Camilla De Franceschi, u sjeni 36 u posljednjim godinama preminulih članova i uz pismene pozdrave po Italiji razasutih živih članova, skupio neveliki (nepoznati) broj patriota, nastanjenih u Mlecima i u blizini, da saslušaju izvještaj o teškom stanju društva i da izaberu odbor, u koji je ušlo vrlo malo Istrana. Budući da je Società istriana di archeologia e storia patria (nekada u Poreču, kasnije u Puli i sada u Mlecima) u stvari državna ustanova, trebalo bi repatriirati u Istru njezinu imovinu, osobito knjižnicu i arhiv, prema međunarodnom pravu, a njezinim članovima po Italiji slobodno je zajedno s Danteom čekati »il giorno di ritornare sotto il loggiato della veneta palazzina« u Puli. U zapisniku skupštine naime stoji napisano, da je talijanska vlada 1934 pretvorila ovo društvo »in una sezione della Deputazione per le Venezie«, ostavivši mu »il proprio nome, pur quale membro della Deputazione veneta, e lo conservò segnatamente nel sottotitolo della rivista sociale« (u Atti e Memorie).

Nikola Žic

»HISTORISCHE ZEITSCHRIFT« U POVODU 90-GODIŠNJIKE FRIEDRICHA MEINECKE-A.

»Historische Zeitschrift« posvećuje 2. broj svoga 174. sv. od oktobra 1952. 90-godišnjici doyena njemačke građanske historiografije Friedricha Meineckea. Poslije pozdravnog članka predsjednika Njemačke Savezne Republike Theodora Heussa piše o životu i ličnosti Meineckea poznati historičar Walter Goetz, a A. M. Reinold donosi bibliografiju njegovih radova.

Meinecke je historičar, koji je od kraja Bismarckove vladavine pa sve do poslije II. svjetskog rata reagirao u svojim radovima na sve važne i teške probleme njemačke stvarnosti. U Meineckevim se djelima osjeća utjecaj njegova porijekla iz ruske činovničke porodice, ali i rezultat njegova neumorna naučnog rada, koji ga dovodi do širega njemačkog shvaćanja, podložna doduše konzervativizmu i mnogim imperijalističkim idejama, ali i do svrhe njegova djelovanja — do pokušaja razjašnjenja »njemačkog problema« uopće. Meinecke je bio protivnik nacizma, te je imao vezu s oficirima, koji su spremali atentat na Hitlera. Veliku pažnju posvetio je problemu države, koju smatra najvažnijom silom u historijskom razvoju. Ovo tipično njemačko shvaćanje, vezano uz razvoj njemačkog »Machtstaata«, i danas je vrlo aktuelno. Meinecke pripada onoj generaciji historičara, koja je počela probijati uske okvire političke historije, ali je prešla u drugu krajnost, tumačeći histo-

HISTORIJSKI
ZBORNIK

GOD. V.

1952

BROJ 3—4

HISTORIJSKI ZBORNIK

ČASOPIS POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

Uređuje Redakcioni odbor: Oleg Mandić, Jakša Ravlić i Jaroslav Šidak (glavni i odgovorni urednik). Rukopisi za razmjenu šalju se na adresu: Historijski seminar, Filozofski fakultet, Zagreb, Trg Maršala Tita 14. Narudžbe za Historijski zbornik prima »Školska knjiga«, Zagreb, Ilica 28.

SADRŽAJ

	Strana
OLEG MANDIĆ, Bratstvo u ranosrednjovjekovnoj Hrvatskoj	225—298
IVO MILIĆ, Perijeklo prava bližike na prvokup i otkup nekretnina	299—310
MIRJANA GROSS, Neke karakteristike socijalne demokracije u Hrvatskoj i Slavoniji	311—323

OCJENE I PRIKAZI

J. Bösendorfer, Agrarni odnosi u Slavoniji (N. KLAIĆ — R. BIČANIĆ)	325—333
D. Roller, Dubrovački zanati u XV. i XVI. stoljeću. (J. TADIĆ)	333—343
Novi prilozi o dubrovačkoj diplomaciji. (J. LUČIĆ)	344—347
Z. Herkov, Statut grada Zagreba od god. 1732. (N. KLAIĆ)	347—350
R. Besarović, Vaso Pelagić (M. EKMEČIĆ)	350—354
Izdanja staroslavenskog instituta. (L. KOŠUTA)	354—360
Tabula Hebana. (M. VEDRIŠ)	360—365

ČASOPISI

Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslov. naroda pod turskom vladavinom, I i II. (S. M. TRALJIĆ)	367—372
Istoriski glasnik 1951, br. 1—2. (J. LUČIĆ)	372—376
Godišnjak Istor. društva Vojvodine 1951. (F. MOAČANIN)	376—380
Zbornik radova Instituta za proučavanje književnosti SAN 2, 1952. (J. RAVLIĆ)	380—383
Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria, N. S. II, 1952. (N. ŽIĆ)	384—386
Historische Zeitschrift — u povodu 90-godišnjice života F. Meineckea. (M. GROSS)	386—390
Archives d'histoire du droit oriental — Revue intern. des droits de l'antiquité I, 1952. (K. BASTAIĆ)	390—394

ZNANSTVENE USTANOVE

JOSIP BUTURAC, Državni arhiv u Zagrebu	395—408
--	---------

BILJEŠKE

»Da li su Bosanci u XVII. v. znali za bogomile?« (S. M. TRALJIĆ)	409—410
Naše historijske čitanke. (S. M. TRALJIĆ)	410—413
G. Škrivanić, Dnevnik Dubrovčanina M. Pešića o Požarevačkom mirovnom kongresu 1718 g. (J. LUČIĆ)	413—414
V. Pelagić, Izabrani spisi I, 1952. (M. EKMEČIĆ)	414—415
Ekonomisti XVII. i XVIII. stoljeća. (D. NEŠIĆ)	415—419